

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 911.3

DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2019.01.033>**Г.П. Підгрушний¹, М.Д. Бикова²**¹Інститут географії Національної академії наук України, Київ²Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, Київ

ВИРОБНИЧІ ТЕРИТОРІЇ КИЄВА: СУЧАСНИЙ СТАН І НАПРЯМКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Мета статті – охарактеризувати сучасні проблеми розвитку виробничих територій Києва та визначити напрями їх трансформації. Здійснено групування процесів трансформації виробничих територій міст. Установлено, що за своєю спрямованістю ці процеси мають деструктивний, адаптивний та прогресовизначальний (постіндустріальний) характер. Внаслідок деструктивних трансформацій виробничих територій формуються великі ділянки, зайняті невикористовуваними та закинутими виробничими будівлями, технологічними спорудами та іншими об'єктами. Адаптивні трансформації виробничих територій пов'язані з повною або частковою зміною їх функцій згідно з кон'юнктурою ринку. Виявлено, що у Києві ця кон'юнктура визначається попитом на житло, офісні приміщення, торговельно-розважальні заклади тощо. Установлено, що трансформаційні процеси набувають прогресовизначального характеру за умови, що внаслідок їх реалізації на виробничих територіях міста формуються господарські об'єкти та їх комплекси, що є притаманними для нового, вищого технологічного устрою. У випадку Києва йдеться про установи та підприємства, що функціонують на засадах 5-го та 6-го технологічних устроїв. Розроблено та апробовано на прикладі Києва методика визначення рівня та особливостей постіндустріальної трансформованості виробничих територій. На цій основі здійснено їх типізацію. Проведено детальний аналіз розвитку на виробничих територіях високотехнологічних виробництв, ІТ та інжинірингового бізнесу, галузей невиробничої сфери, що забезпечують ефективність та конкурентоспроможність функціонування економіки (кредитно-банківська сфера, аудит, консалтингова та рекламна діяльність тощо). Установлено, що постіндустріальна трансформація виробничих територій Києва все ще не досягла належних масштабів. Визначено напрями активізації постіндустріальної трансформації виробничих територій міста.

Ключові слова: виробничі території; промислові зони та райони; територіальні групи підприємств; деструктивна, адаптивна та прогресовизначальна постіндустріальна трансформації; Київ.

Н.Р. Pidhrushnyi¹, M.D. Bykova²¹Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv²National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv

THE INDUSTRIAL AREAS OF KYIV: MODERN STATE AND TRANSFORMATION DIRECTIONS

The purpose of the article is to characterise the current development problems of the industrial territories of Kyiv and determine their transformation directions. The grouping of the transformational processes of the cities' industrial territories was carried out. It has been determined that the orientation of these processes has a destructive, adaptive and progressive (post-industrial) character. Due to the destructive transformations of the industrial territories, the vast areas are occupied by unused and abandoned industrial buildings, technological buildings and other objects. The adaptive transformations of the industrial territories are associated with a complete or partial change of their functions in accordance with the market conditions. It was found that in Kyiv today, this situation is determined by the demand for dwelling, offices, shopping and entertainment centres, etc. It has been established that the transformational processes acquire the progressive character when, as a result of their implementation in the industrial territories are formed the economic objects and their complexes, which are typical for a new higher technological paradigm. In the case of Kyiv, it is about establishments and enterprises that operate on the principles of the 5th and 6th technological paradigm. The methodology for determining the level and characteristics of the post-industrial transformation of industrial territories has been developed and tested on Kyiv. On this basis, their typing was carried out. A detailed analysis of the development of high-tech industries, IT and engineering business, non-productive economic sectors, which ensure the economy efficiency and competitiveness (banking system, audit, consulting and advertising activities,

© Г.П. Підгрушний, М.Д. Бикова, 2019

etc.) on the industrial territories of Kyiv has been carried out. It has been established that the post-industrial transformation of the industrial territories of Kiev hasn't reached the appropriate scale yet. The directions of activation the post-industrial transformation of the city's industrial areas are determined.

Keywords: *industrial areas; industrial zones and districts; territorial groups of enterprises; destructive, adaptive and progressive post-industrial transformations; Kyiv.*

Актуальність теми дослідження

Сучасний етап розвитку України ознаменувався потужними трансформаційними процесами, що охопили практично всі сфери життєдіяльності суспільства. Найбільшого прояву вони набули у великих містах країни, насамперед у її столиці – м. Київ. Сукупність цих процесів відбувається у руслі становлення постіндустріального суспільства, що певною мірою торкнулося більшості великих міст світу. Складність та неоднозначність цих процесів зумовлена багатьма чинниками, головними серед яких є масштабна деіндустріалізація міст, докорінна зміна структури формуючої їх економічної бази, домінування в ній невиробничої сфери тощо. Все це, в свою чергу, спричинює масштабні трансформації не тільки у просторовій організації господарства, а й усієї планувальної структури міст, зумовлює складний комплекс проблем міського розвитку.

Усвідомлення людством сучасних викликів та визначення напрямів їх подолання знайшло свій вираз у низці засадничих документів, прийнятих міжнародними авторитетними організаціями. Це зокрема, Нова програма розвитку міст «New Urban Agenda» і узгоджена Конференцією ООН Житла і сталого міського розвитку «Хабітат III» у 2016 р., Європейська хартія міст II – Маніфест нової урбаністики, прийнята конгресом Місцевих і регіональних влад Ради Європи у 2008 р., Лейпцизька хартія «Міста Європи на шляху до сталого розвитку», прийнята на зустрічі міністрів з питань людського розвитку і територіального розвитку та інші.

Постіндустріальним трансформаціям у великих містах, зокрема і України, притаманна низка специфічних рис, а часто – і суперечливий характер, у зв'язку з чим слід констатувати, що розроблення й коригування генеральних планів, стратегій та інших документів, що регламентують перспективний розвиток великих міст, неможливі без детального дослідження трансформаційних процесів, що відбуваються в них нині. Незважаючи на значимість цієї проблеми, її дослідження залишається все ще на недостатньому рівні.

Виклад основного матеріалу

Разом з деіндустріалізацією на виробничих територіях Києва реалізується складний комплекс трансформаційних процесів різної інтенсивності та спрямованості. Всю сукупність цих процесів умовно можна поділити на дві групи – ті, що передбачають повне збереження виробничих функцій території, й ті, що передбачають їх часткове збереження або повну заміну. Кожна з цих груп включає конкретні процеси (заходи) трансформації. На основі аналізу численних літературних джерел [1-6] нами було здійснено типізацію цих процесів (*рис. 1*).

Слід зазначити, що понятійний апарат і розуміння сутності процесів трансформації міського простору не є усталеним і перебуває стадії формування.

За своєю спрямованістю трансформація виробничих територій міст може мати прогресовизначальний, адаптивний та деструктивний характер.

В основі деструктивних трансформацій виробничих територій міста лежить неможливість набуття ними нових функцій чи відновлення старих після закриття підприємств, які тут функціонували. Внаслідок цього формуються великі ділянки, зайняті невикористовуваними та покинутими виробничими будівлями, технологічними спорудами та іншими об'єктами. Такі ділянки часто мають високий рівень забруднення і потребують значних інвестицій на рекультивацию та відновлення прибуткового і безпечного використання. У зарубіжній науковій літературі вживають декілька термінів для означення таких територій: *brownfield* (пер. з англ. «коричневе поле»), *abandoned land* (пер. з англ. «закинута земля») та інші. У Києві найбільше поширені браунфілди на віддалених від центру міста, недостатньо привабливих у інвестиційному відношенні виробничих територіях. Це, зокрема, промислові райони Нивки, Дніпровський, Дарницький та інші (*рис. 2*).

Адаптивні трансформації виробничих територій пов'язані з повною або частковою змі-

ною їх функцій згідно з кон'юнктурою ринку. В Києві ця кон'юнктура визначається попитом на житло, офісні приміщення, торговельно-розважальні заклади тощо. Це і визначило основний тренд функціональної трансформації виробничих територій Києва, особливо в його центральній частині. За такої ситуації виникає протиріччя між продиктованими ринковою кон'юнктурою адаптивними трансформаціями та стратегічними потребами прогресивного розвитку Києва як метрополісу та столиці держави.

Такий статус міста передбачає реалізацію складного комплексу функцій, головними серед яких є організаційно-управлінська, зовнішньо-економічна, інноваційно-креативна, культурно-освітня, інформаційно-репрезентативна та інші. Для вирішення усіх цих завдань місто повинно мати достатньо широкий територіальний базис. Насамперед це стосується найцінніших ділянок території, що знаходяться у центрі міста.

У 1995 р. у межах виробничих територій Києва була практично відсутня житлова та комерційна забудова. У 2016 р. частка житлової забудови тут вже складала майже 7 %, а комерційної (торгівельні та розважальні заклади) – 3,3%. При цьо-

му частка виробничих територій, трансформованих під спортивні споруди, виставкові комплекси, навчальні заклади та інше, залишається вкрай низькою (таблиця 1).

Найвищий рівень адаптивної трансформованості мають Центральний промисловий район, де частка житлової забудови у 2016 р. складала 31 %, комерційної – 10,6 %; Залізничний – відповідно 24,2 % та 7,7 %; По вулиці Дегтярівській (20,6 % та 7,2 %); Подільсько-Куренівська зона (7,7 % та 14,1 %). Окремі територіальні групи підприємств взагалі були практично заміщені житловою забудовою.

У межах Центрального промислового району побудовано житлові комплекси «Бульвар фонтанів» (рис. 3), «Французький квартал» та «Престиж Хол». Вони функціонують за принципом «gated community», коли вільний доступ на територію житлового комплексу мають лише його мешканці. Подібна ситуація спостерігається і в інших житлових комплексах, побудованих на найцінніших ділянках, які знаходяться у центрі міста чи межують з ним. Таке відчуження території в інтересах окремих груп населення не відповідає стратегічним пріоритетам розвитку Києва.

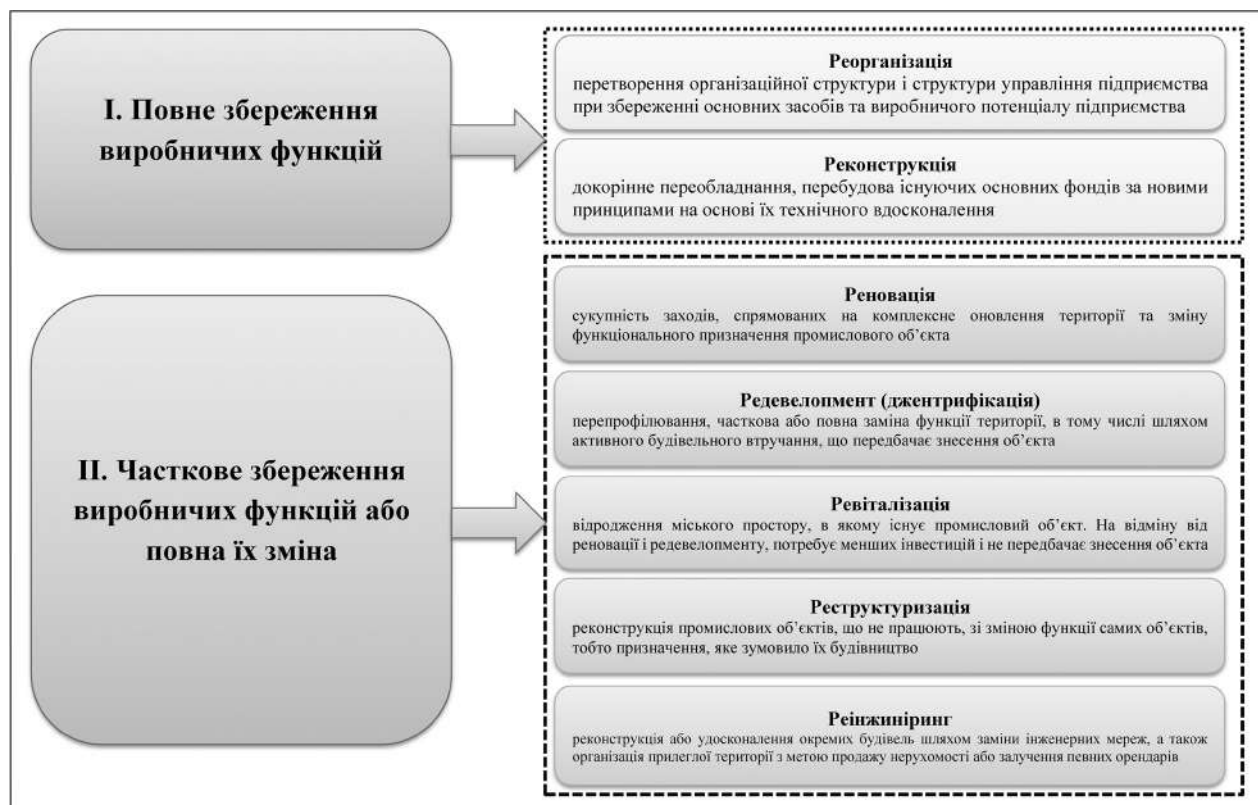

Рис. 1. Основні процеси трансформації виробничих територій

Рис. 2. Браунфілд на території колишнього заводу «Радикал»; Дніпровський промисловий район (фото авторів)

Рис. 3. Житловий комплекс «Бульвар фонтанів»; Центральний промисловий район (фото авторів)

Рис. 4. Інноваційний парк «Unit City» на території колишнього Київського мотоциклетного заводу; промисловий район по вулиці Дегтярівській (фото Євгенія Романюка: <https://img.od.ua/blog/zhitlo-restorani-tazelen-tehnolog-yak-rozviva-tsya-tehnolog-chnij-park-unit-city.jpg>)

Вирішення проблеми, що склалась, пов'язане із формуванням на цих територіях відкритих публічних просторів, установ та закладів, діяльність яких спрямована на всебічний розвиток особистості і доступних для усіх громадян.

Трансформаційні процеси набувають прогресивизначального характеру коли внаслідок їх реалізації на виробничих територіях міста формуються господарські об'єкти та їх комплекси, що є притаманними для нового, вищого технологічного устрою. У випадку Києва йдеться про установи та підприємства, що функціонують на засадах 5-го та 6-го технологічних устроїв. Конкретизуючи суть таких трансформацій, ми визначаємо їх як постіндустріальні трансформації виробничих територій міста.

Методологічні підходи до дослідження постіндустріальної трансформації виробничих територій визначаються самою природою постіндустріалізму, в основі якої лежать докорінні зміни в усіх сферах економіки. Постіндустріальні зрушення в економіці передусім стосуються змін виробничої сфери та пов'язані з розвитком високотехнологічних виробництв, ІТ та інжинірингового бізнесу. Другий напрям постіндустріальних трансформацій пов'язаний з випереджуваним зростанням обслуговуючої сфери, головним чином тих видів діяльності, що мають забезпечувати ефективність та конкурентоспроможність економіки; йдеться про її трерціалізацію та розвиток кредитно-банківської сфери, аудиту, консалтингової та рекламної діяльності тощо.

Рівень розвитку цих видів діяльності на виробничих територіях міста характеризує міру їх постіндустріальної трансформованості. Для визначення цих рівнів ми співвіднесли чисельність зайнятих у відповідних постіндустріальних видах діяльності на виробничих територіях міста з їх площею. Отримані у такий спосіб статистичні ряди показників нормуються за формулою:

$$P_{in} = (Z_i - Z_{min}) / (Z_{max} - Z_{min}), \quad (1)$$

де P_{in} – нормований показник рівня розвитку i -го виду діяльності n -ої виробничої території міста; Z_i – кількість зайнятих у i -му виді діяльності у розрахунку на 100 га n -ої виробничої території; Z_{max} та Z_{min} – максимальне та мінімальне у статистичному ряді значення кількості зайнятих у i -му виді діяльності у розрахунку на 100 га n -ої виробничої території.

Комплексний індекс постіндустріальної трансформованості виробничих територій міста розра-

Таблиця 1.

Динаміка використання виробничих територій Києва¹⁾

Показники	Роки	
	1995	2016
Загальна площа, га	11525,16	11533,19
Забудована площа, га	7155,8	7160,8
Структура забудованої території за функціональним призначенням:		
промислові підприємства, %	42,90	36,30
склади та бази, %	12,60	11,60
установи комунального господарства, %	14,71	14,52
об'єкти інженерного обладнання, %	29,80	27,21
комерційна забудова, %	–	3,31
житлова забудова, %	–	6,82
транспортні території, %	–	0,11
спортивні заклади, %	–	0,10
учбові заклади, %	–	0,02
виставки, %	–	0,01

¹⁾ Складено авторами

ховується за формулою:

$$I_{in} = \sum P_{in} / K, \quad (2)$$

де K – кількість взятих для розрахунку видів економічної діяльності.

Аналіз комплексних індексів дав змогу типізувати виробничі території Києва залежно від інтенсивності постіндустріальних трансформацій, що відбуваються в них. Якщо показник I_{in} набуває значення понад 0,25, то рівень постіндустріальної трансформованості території є значним; від 0,1, до 0,25 – помірним; до 0,1 – низьким.

При цьому, крім комплексного індексу постіндустріальної трансформованості виробничих територій міста, розраховуються і формуючі його індекси постіндустріальної трансформованості виробничої та невиробничої сфери. Це дає змогу визначити не тільки інтенсивність постіндустріальної трансформації території, а і її особливості. На цій основі виділяються території з домінуванням трансформаційних процесів у виробничій чи невиробничій сферах та з їх паритетом (рис. 5).

Значним рівнем постіндустріальної трансформованості характеризуються Подільсько-Куренівська промислова зона, райони по вулиці Дегтярівській, біля залізничного вокзалу Київ-Пасажирський та Залізничний.

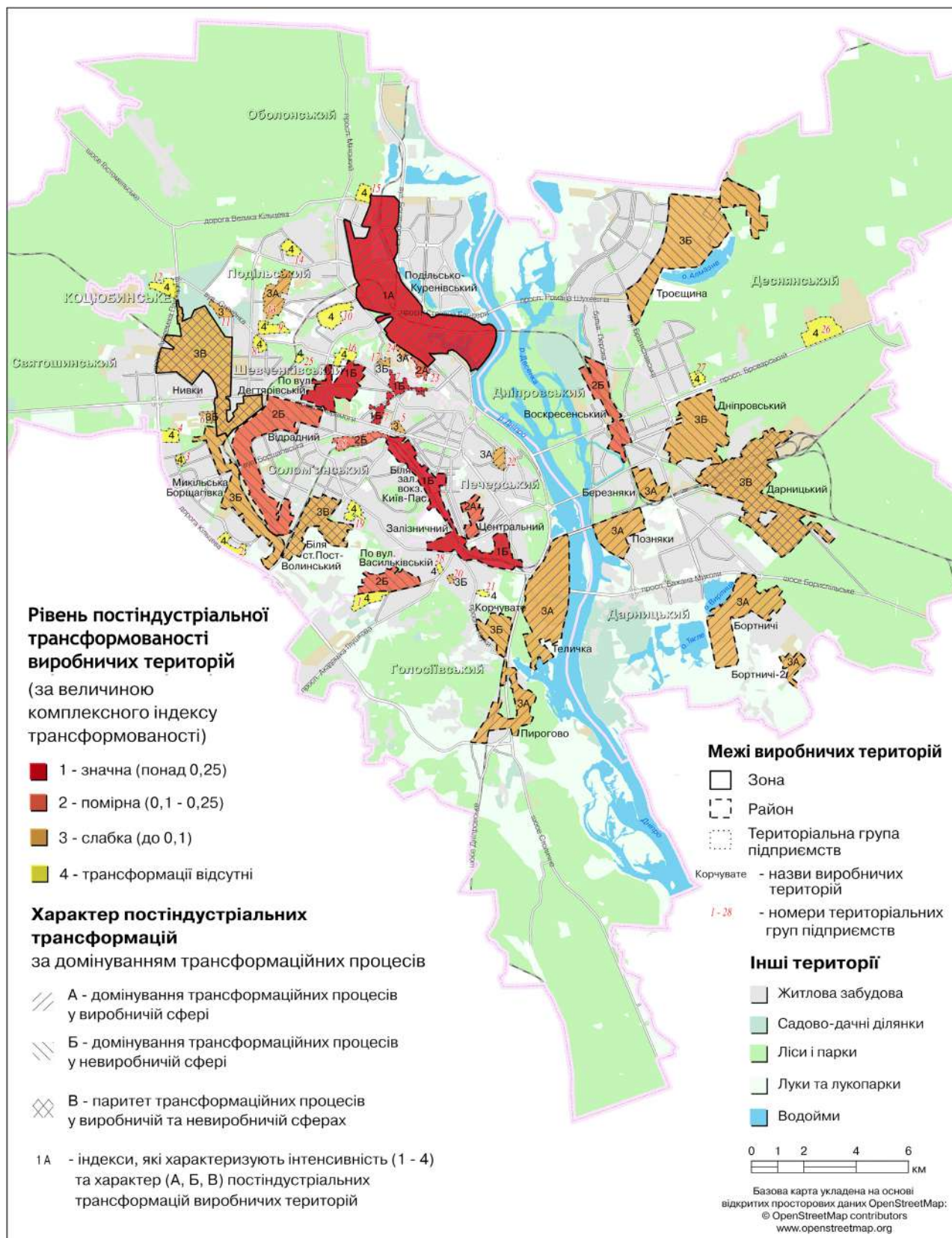

Рис. 5. Київ. Постіндустріальна трансформація виробничих територій, 2016 р.

При цьому домінування постіндустріальних трансформацій у виробничій сфері спостерігається лише у Подільсько-Куренівській промисловій зоні. Для промислових районів цього типу характерним є домінування постіндустріальних трансформацій у невиробничій сфері. Базою для поширення постіндустріальної терціалізації слугують, як правило, приміщення колишніх промислових об'єктів.

У межах Подільсько-Куренівської промислової зони функціонує низка високотехнологічних машинобудівних виробництв. Це, зокрема, завод «Генератор» – державне підприємство оборонно-промислового комплексу України, що виробляє напівпровідникові прилади призначені для роботи в радіолокаційних станціях, бортовій апаратурі літаків і кораблів, зенітних ракетних комплексах, техніці зв'язку тощо, а також здійснює роботи з модернізації та ремонту зенітних ракетних комплексів і систем; завод «Маяк», який є провідним підприємством, що спеціалізується на розробці і виготовленні стрілецького озброєння; компанія «PKC-Навігація», яка спеціалізується на розробці систем супутникового моніторингу транспортних потоків, диспетчерського програмного забезпечення і устаткування; підприємство «Телеком-пневматик», яке займається розробкою, виробництвом і обслуговуванням приладів екологічного контролю, пневматичного устаткування і компресорних установок різного призначення; компанія «Ассембліт», що здійснює повний цикл виробництва електронної техніки високої складності, та інші.

Високотехнологічні виробництва фармацевтичної галузі тут представлені компанією «Інфузія», яка спеціалізується на виробництві інфузійних розчинів, та компанією «Люм'єр Фарма», що виробляє рецептурні препарати для лікування онкологічних захворювань, туберкульозу, захворювань крові та хронічних вірусних гепатитів тощо.

Крім того, в межах цієї зони функціонують шість ІТ-компаній. Постіндустріальна терціалізація господарства в Подільсько-Куренівській зоні проявилась у створенні тут 12 бізнес-центрів, п'яти центральних офісів банків та страхових компаній, трьох консалтингових та аудиторської фірми, чотирьох креативних арт-просторів та галереї тощо.

У межах промислового району по вулиці Дегтярівській розміщуються великий бізнес-центр,

центральні офіси трьох банків, дві страхові та рекламні компанії тощо. На території колишнього Київського мотоциклетного заводу з 2017 р. функціонує перший в Україні інноваційний парк, який спеціалізується на продукуванні інформаційних технологій «Unit City» (рис. 4), що об'єднує відомі ІТ-компанії, інноваційні стартапи, креативні компанії та освітні майданчики. Високотехнологічні виробництва тут представлені компанією «ЮТАС», що спеціалізується на розробці, серійному виробництві та сервісному обслуговуванні сучасної медичної техніки; компанією «Раут-автоматік», що займається розробкою і виробництвом мікропроцесорних засобів автоматизації, та іншими.

У промислому районі біля залізничного вокзалу Київ-Пасажирський функціонують великі бізнес-центри «Горизонт Парк», «Протасів», «Нью Текнолоджі Бізнес Центр». Тут діють дев'ять рекламних агентств, три інжинірингових, три консалтингових, дві аудиторські, страхова та ріелторська компанії, центральний офіс банку тощо.

Високотехнологічні виробництва району представлені науково-виробничою фірмою «VD MAIS», що виготовляє електронні компоненти і системи; Київським електротехнічним заводом «Трансигнал», який виготовляє засоби сигналізації, електричної та диспетчерської централізації, пристроїв автоблокування для залізниць і метрополітенів, засобів дефектоскопії рейок і вимірювання колії; компанією «Міоритм», основною продукцією якої є медична техніка, а саме електростимулятори. Крім того, в районі функціонує три ІТ-компанії.

На території Залізничного промислового району знаходяться два великих бізнес-центри, дві інжинірингові компанії, два агентства нерухомості, центральний офіс банку та консалтингова компанія. Також тут діють дві ІТ-компанії. У межах цього району функціонує низка невеликих високотехнологічних підприємств, найбільшим з яких є компанія «МІРРАД», що спеціалізується на розробці радіоелектронної апаратури різного застосування: передавачі, підсилювачі потужності, гідрометеорологічна апаратура тощо.

Помірний рівень постіндустріальної трансформації виробничих територій характерний для промислових районів Центральний, Відрадний, Воскресенський та по вулиці Василь-

ківській. При цьому лише у Центральному районі спостерігається домінування постіндустріальних трансформацій у виробничій сфері. Усі інші райони цього типу характеризуються домінуванням постіндустріальних трансформацій у невиробничій сфері.

У Центральному районі високотехнологічні виробництва представлені *Київським заводом «Радар»*, який є базовим підприємством з виробництва бортових радіолокаційних комплексів, метеонавігаційних станцій, апаратури спеціального призначення і має високий науково-технічний потенціал; *компанією «Зброяр»*, яка є одним із лідерів-виробників нарізної вогнепальної зброї в Україні; *компанією «Девіком»*, що працює в галузі системної інтеграції ІТ та здійснює розробку і впровадження програмно-апаратних комплексів, віртуалізацію і хмарні сервіси, систем ІР-телефонії тощо, та інші підприємства. Серед підприємств третинної сфери тут виділяються три ІТ-компанії, три інжинірингові компанії, два рекламні агентства та консалтингова компанія.

У межах промислового району Відрадний створено низку великих *бізнес-центрів* – «Преміум», «Інком», «Сільвер Центр», «Інокс». Також тут функціонує ряд високотехнологічних виробництв. Зокрема це завод «*Меридіан ім. С.П. Корольова*», який спеціалізується на розробці та серійному виробництві електронних приладів різного призначення; *підприємство «Київприлад»*, що випускає апаратуру для космічної галузі та наукоємні, високотехнологічні прилади для енергетичної галузі; *науково-виробниче підприємство «Дискові системи»*, що є одним з лідерів українського ринку контрактного виробництва електроніки; *фармацевтична компанія «Креома-фарм»*, основним напрямком діяльності якої є розробка і виробництво лікарських засобів сорбційно-детоксикаційної дії; завод «*Фарма Старт*», який входить до складу швейцарської фармацевтичної компанії «АСІНО»; *компанія «АЕРОС»*, яка займається виробництвом надлегких літальних апаратів та комплектуючих до них, та інші.

Об'єкти третинної сфери Воскресенського промислового району представлені п'ятьма ІТ-компаніями, двома центральними офісами банків, двома рекламними агентствами, страховою, ауди-

торською та інжиніринговою компаніями. Крім цього, тут працюють високотехнологічні підприємства: *компанія «Мережевий Стандарт»*, яка є одним із лідерів системної інтеграції в Україні та реалізовує масштабні й комплексні проекти з розробки, інсталяції та супроводу інженерних та інформаційних систем різної складності, а також декілька малих підприємств.

У межах промислового району по вулиці Васильківській функціонують великі *бізнес-центри* «Стенд», «Глорія» та консалтингова компанія. Серед високотехнологічних виробництв тут діють *холдингова компанія «Укрспецтехніка»*, основним напрямком діяльності якої є розробка, проектування, виготовлення, постачання, монтаж та обслуговування спеціальної електроніки, високотехнологічного та наукоємного озброєння, засобів телекомунікації; дочірнє підприємство французької компанії «*Алкатель*», яка спеціалізується на виробництві електроніки; *авіаційна виробнича компанія «Скаетон»*, що працює в галузі проектування і виробництва легкомоторних літаків, та інші.

Низький рівень постіндустріальної трансформації виробничих територій поки що мають промислова зона Нивки та промислові райони Микільська Борщагівка, біля станції Пост-Волинський, Теличка, Корчувате, Дніпровський, Березняки, Позняки, Дарницький, Пирогове, Бортничі, Бортничі-2 та Тросщина. Характерною особливістю цих територій є доволі низький рівень зосередження високотехнологічних виробництв та об'єктів постіндустріальної терціалізації. Здебільшого тут функціонують лише їх окремі підприємства та установи.

У межах великої промислової зони Нивки діє один бізнес-парк – «*Нивки Сіті*», одна страхова та дві інжинірингові компанії. Серед високотехнологічних промислових підприємств – *компанія ДП «Антонов»*. У районі Микільська Борщагівка функціонує бізнес-центр «*Рента Сіті*», *науково-виробниче підприємство «Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод»* – одне із провідних підприємств фармацевтичної промисловості країни, *науково-виробнича фірма «Пульс»*, яка є виробником нового покоління медичної техніки – універсальних кріохірургічних установок, *компанія «Стар Технолоджі»*, основним напрямом

діяльності якої є забезпечення радіаційної, хімічної, біологічної та ядерної безпеки.

У Дніпровському промисловому районі функціонує *бізнес-центр «FIM Center» та арт-завод «Платформа»*. У районі діє низка високотехнологічних виробництв: *науково-виробниче підприємство «Атом Комплекс Прилад»*, яке спеціалізується на розробках, виробництві та впровадженні приладів для радіаційного контролю, автоматизованих систем управління базами даних тощо; *компанія «Телевідео»*, що займається створенням радіоелектронного обладнання для телебачення, а також низка невеликих сучасних підприємств тонкої хімії (*ТОВ «Поліхімпром», ТОВ «Науково-виробнича фірма «Ірком-Ект», ТОВ «Українські хімічні технології ЛТД»*).

У межах району Березняки функціонує інжинірингова компанія. Основними високотехнологічними підприємствами тут є *компанія «Голнит»*, яка займається виробництвом атравматичного шовного матеріалу, призначеного для використання в хірургії; *науково-виробниче підприємство «НІР»*, що спеціалізується на розробці та виробництві фармацевтичної продукції.

У Дарницькому промисловому районі діють *бізнес-центра «АрмТек», аудиторська та інжинірингова компанії*. Сучасні високотехнологічні виробництва представлені тут *науково-виробничою фірмою «Венбест-Лтд»* – провідним вітчизняним розробником і виробником апаратно-програмних комплексів і систем централізованого спостереження та охорони, *акціонерним товариством «ЕлміЗ»*, яке спеціалізується на виготовленні складного радіотехнічного обладнання для космічної техніки, засобів зв'язку, станцій швидкої зарядки електромобілів тощо. У районі функціонують два великих фармацевтичних підприємства: *фармацевтична фірма «Дарниця» та акціонерне товариство «Індар»* – єдине в Україні підприємство з повним технологічним циклом виробництва інсулінів.

У районі Бортничі функціонують одна ІТ-компанія, одна аудиторська та дві інжинірингові компанії. Високотехнологічні виробництва представлені тут *заводом «Радіовимірювач»*, що займається виробництвом навігаційно-посадкової апаратури нового покоління, тощо. У районі

Бортничі-2 розміщуються *спеціалізоване підприємство «Голографія»*, яке є одним із світових лідерів за обсягом виробництва голографічних захисних елементів, *компанія «Омніфарма Київ»*, що займається виробництвом фармацевтичних матеріалів та препаратів. У межах району Пирогове функціонує низка високотехнологічних виробництв, представлених *компанією «Автономні джерела струму»*, яка спеціалізується на впровадженні та розробці інноваційних технологій зберігання енергії, а також іншими дрібними підприємствами.

На усі інші виробничі території Києва процеси прогресовизначальних постіндустріальних трансформацій практично не поширилися.

Отже, слід констатувати, що постіндустріальна трансформація господарства Києва все ще не досягла належних масштабів. Подальша активізація цього процесу має здійснюватися у руслі функціональної трансформації виробничих територій міста. Визначальним при цьому має бути збереження та розширення реального сектора економіки та забезпечуючих його видів діяльності, організованих на постіндустріальних засадах. Іншими словами, йдеться про збалансовану трансформацію виробничих територій міста, які б у перспективі набули креативної та інноваційно-виробничої функцій, що оптимально поєднувалися б з рекреаційно-оздоровчою, освітньою, культурно-мистецькою та екістичною функціями.

Перед містом фактично стоїть завдання проведення нового функціонального зонування території. Визначальним кроком у реалізації цього завдання має стати здійснення комплексної інвентаризації виробничих територій і нерухомості міста та розроблення перспективної програми їх функціональної трансформації на засадах постіндустріалізму.

Висновки

1. Разом з деіндустріалізацією на виробничих територіях Києва реалізується складний комплекс трансформаційних процесів різної інтенсивності та спрямованості.

Всю сукупність цих процесів умовно можна поділити на дві групи – ті, що передбачають повне збереження виробничих функцій території, й ті, що передбачають їх часткове збереження або повну заміну. За своєю спрямованістю трансформація виробничих територій міст може мати про-

гресовизначальний, адаптивний та деструктивний характер.

2. Внаслідок деструктивних трансформацій виробничих територій формуються великі ділянки, зайняті невикористовуваними та закинутими виробничими будівлями, технологічними спорудами та іншими об'єктами. Найбільшого поширення деструктивні трансформації у Києві набули на віддалених від центру, недостатньо привабливих у інвестиційному відношенні виробничих територіях. Це, зокрема, промислові райони Нивки, Дніпровський, Дарницький та інші.

3. Адаптивні трансформації виробничих територій пов'язані з повною або частковою зміною їх функцій згідно з кон'юнктурою ринку. В Києві ця кон'юнктура визначається попитом на житло, офісні приміщення, торговельно-розважальні заклади тощо. Це і визначило основний тренд функціональної трансформації виробничих територій Києва, особливо в його центральній частині.

4. Трансформаційні процеси набувають прогресовизначального характеру за умови, що внаслідок їх реалізації на виробничих територіях міста формуються господарські об'єкти та їх комплекси, притаманні для нового, вищого технологічного устрою. У випадку Києва йдеться про установи та підприємства, що функціонують на засадах 5-го та 6-го технологічних устроїв. Конкретизуючи суть таких трансформацій, ми визначаємо їх як постіндустріальні трансформації виробничих територій міста.

5. Постіндустріальна трансформація виробничих територій Києва все ще не досягла належних масштабів. Подальша її активізація має здійснюватися у руслі функціональної трансформації виробничих територій міста. Визначальним при цьому має бути збереження та розширення реального сектора економіки та забезпечуючих його видів діяльності, організованих на засадах п'ятого та шостого технологічних устроїв.

References [Література]

- Chernyshova N.A. (2013). Comparison of the reorganisation mechanisms of the Moscow industrial zones and the largest cities of the world developed countries. *Geography, urban planning, architecture: synthesis of sciences and practice*. Smolensk, 242-255. [In Russian].
[Чернышова Н.А. Сравнение механизмов реорганизации производственных зон Москвы и крупнейших городов развитых стран мира // География, градостроительство, архитектура: синтез наук и практика. Смоленск, 2013. С. 242 – 255.]
- Afanasyev K.S. (2014). Gentrification and re-industrialisation in the development of the urban area. *Bulletin of the Leningrad State University named after A.S. Pushkin*. Vol. 6. *Economy*, 2, 48-58. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/dzhentriifikatsiya-i-reindustrializatsiya-v-razvitii-gorodskoy-territorii> [In Russian].
[Афанасьев К.С. Джентрификация и реиндустриализация в развитии городской территории. Вестник Ленинградского гос. ун-та им. А.С. Пушкина. 2014. Том. 6 Экономика. № 2. С. 48-58. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/dzhentriifikatsiya-i-reindustrializatsiya-v-razvitii-gorodskoy-territorii>]
- Demidova Ye. V. (2013). Rehabilitation of the industrial areas as part of urban space. *Academic Bulletin UralNIIproject RAACS*. 1, 8-13. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/reabilitatsiya-promyshlennyh-territoriy-kak-chasti-gorodskogo-prostranstva> [In Russian].
[Демидова Е. В. Реабилитация промышленных территорий как части городского пространства. Академический вестник УралНИИпроект РААСН. 2013. №1. С. 8-13. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/reabilitatsiya-promyshlennyh-territoriy-kak-chasti-gorodskogo-prostranstva>]
- Mysachenko V.I. (2008). Competitiveness and restructuring of industrial enterprises. *Russian business*. Vol. 9. 7, 120-124. URL: <https://creativeconomy.ru/lib/3104#html> [In Russian].
[Мысаченко В.И. Конкурентоспособность и реструктуризация промышленных предприятий. Российское предпринимательство. 2008. Том 9. № 7. С. 120-124. URL: <https://creativeconomy.ru/lib/3104#html>]
- Pestrikova A.G., Burda E.A. (2012). Renovation of industrial areas as one of the effective methods to improve the urban environment. *Urban planning and territorial planning*. Iss. 45(2), 122-132. [In Russian].
[Пестрикова А.Г., Бурда Е.А. Реновация промышленных территорий как один из эффективных методов улучшения городской среды. Местобудування та територіальне планування. 2012. Вип. 45(2). С. 122-132]
- Sysoeva O.I. (2005). *Industrial facilities reconstruction: study guide*. Minsk. 136 p. URL: <https://rep.bntu.by/handle/data/929> [In Russian].
[Сысоева О.И. Реконструкция промышленных объектов: учебное пособие. Минск, 2005. 136 с. URL: <https://rep.bntu.by/handle/data/929>]

Стаття надійшла до редакції 5.02.2019